

CHEFLÄKARENS ROLL OCH UPPDRAG

Samlat från chefläkarnätverkets olika aktiviteter

Sammanfattning

Olika synpunkter på chefläkarrollen har uttryckts sedan många år. Erfarenheterna skiljer sig åt mellan olika delar av Sverige, men också i en och samma region och kan dessutom förändras över tid.

Vi har i sammanställningen utgått från arbete i chefläkarnätverket, från flera chefläkarinternat och från särskilda enkäter.

Eftersom förutsättningar skiftar och ser olika ut är resultatet av rådgivande karaktär och menat som stöd i varje enskilt uppdrag.

Pelle Gustafson, Hans Rutberg, Nina Nelson Follin, Daina Selga

Ingress

Chefläkarens oberoende ställning och bristfälligt definierade uppdrag har vid upprepade tillfällen diskuterats i Läkarförbundets fullmäktige. Vikten av att synliggöra chefläkaruppdraget har betonats, och 2019 beslutades att i samarbete med Nätverket Sveriges chefläkare fortsätta arbetet med att förtydliga chefläkaruppdraget. Läkarförbundet presenterade 2019 rapporten "Utredningen om reglerat chefläderskap". I rapporten konstaterades att chefläkarnas uppdrag och tjänstens utformning är komplicerad, vilket kräver en balansgång mellan flexibilitet och tydliga regler. Vid Läkarförbundets fullmäktige 2021 beslutades att Sveriges Läkarförbund ska verka för att lämplig myndighet tar fram en definition av chefläkarrollen efter det att den förbundsinterna dialogen med Nätverket Sveriges chefläkare är avslutad.

Nätverket Sveriges chefläkare bildades 2013 på initiativ av Svenska Läkaresällskapet, Sveriges Läkarförbunds Chefsförening och Lof. Nätverket har kartlagt chefläkarens ställning i organisationen, faktiska arbetsuppgifter samt möjligheterna att utföra de arbetsuppgifter tjänstebeskrivningen anger. Det visade sig att ställning i organisationen och arbetsuppgifter varierade kraftigt, vilket även anställningsvillkoren gjorde. Gemensamt för i stort sett alla landets chefläkare är dock arbetsuppgifter som innefattar ansvar för arbete med patientsäkerhet och kvalitet, även om det formella ansvaret för dessa områden ligger hos respektive verksamhetschef.

Chefläkarrollen är inte definierad i lag eller föreskrift. Den sammankopplas ofta med det som anges i HSLF-FS 2017:40 för Anmälningsansvarig: "den som är anmälningsansvarig för händelser som har medfört eller hade kunnat medföra en allvarlig vårdskada bör ha en sådan ställning i organisationen att han eller hon kan överblicka och påverka patientsäkerhetsarbetet".

När det gäller patientsäkerhetsarbetet innehåller chefläkaruppdraget två delar. Den ena har att göra med inträffade skador (utredningar, anmälningar); den andra delen gäller skadeförebyggande arbete. Detta synsätt har funnits i Sverige sedan lex Maria kom 1937. Det skadeförebyggande arbetet har utvecklats kraftigt den senaste tjugoårs-perioden. Dessa två roller innebär att chefläkarrollen blir komplex, något som också ses för motsvarande roller i andra säkerhetskritiska branscher som t ex civilflyg, kärnkraft, sjöfart mm.

Det finns ett behov av både bred och djup kompetens inom flera områden för den som innehar ett sådant uppdrag. De faktorer som kännetecknar en professionell person som arbetar med säkerhet kan grovt delas in i institutionella, relationella och individuella faktorer [Provan et al 2017].

Socialstyrelsen publicerade 2020 en nationell handlingsplan för ökad patientsäkerhet [Socialstyrelsen 2020]. I den beskrivs vad säkerhetsarbete faktiskt är, och vad som behöver göras i svensk sjuk- och tandvård framöver för att säkerställa en säkrare vård. Man poängterar i handlingsplanen att arbetet framförallt behöver inriktas på arbete med risk för att skador inträffar, snarare än på arbete med redan inträffade skador.

Man kan alltså säga att chefläkarens uppdrag inte enbart kan gälla konsekvenserna av redan inträffade skador – detta skulle också konkurrera med IVO:s roll. Uppdraget kan inte heller begränsas till att enbart fokusera på utveckling av kvalitet och säkerhet. Det är förmågan att hantera bägge dessa områden i en komplex och snabbt föränderlig omgivning som kännetecknar chefläkarrollen.

Detta utgör det centrala innehållet i chefläkarrollen, oavsett om chefläkarens uppdrag definieras i lag eller föreskrift eller inte.

Nätverket Sveriges chefläkare har tagit fram ett förslag till uppdragsbeskrivning, som utarbetats under längre tid och är väl förankrat i nätverket. Förslaget är i linje både med modern forskning och med den nationella handlingsplanen för ökad patientsäkerhet.

Förslag till uppdragsbeskrivning för chefläkare

1. Syfte

Chefläkaren ska med sin kompetens bistå vårdgivares ledningsfunktion i frågor som rör patientsäkerhet och kvalitet, detta i syfte att ständigt utveckla och förbättra vårdens säkerhet och kvalitet.

Då regionernas patientsäkerhets- och kvalitetsarbete organiseras på olika sätt kan uppdraget till viss del se olika ut.

2. Ställning i organisationen

Chefläkaren ska ha en ställning och ett mandat i vårdgivarens ledningsfunktion så att hen kan överblicka och påverka det systematiska patientsäkerhetsarbetet.

3. Uppdrag

- a. Besluta om och ansvara för anmälan enligt lex Maria till IVO
- b. Ansvara för upprättande av en beskrivning av det organisatoriska ansvaret för patientsäkerhet samt en årlig patientsäkerhetsberättelse
- c. Bevaka att ett kontinuerligt systematiskt patientsäkerhetsarbete bedrivs, där Socialstyrelsens föreskrift om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete tillämpas

- d. Påtala patientsäkerhetsrisker för vårdgivaren, samt föreslå analys, utredning, åtgärder och uppföljning
- e. Initiera regelbundna möten med region/sjukhus/primärvårdsledning för diskussioner om kvalitet och patientsäkerhet
- f. Ansvara för bevakning av lagar, förordningar och föreskrifter som rör hälso- och sjukvård i stort, att kunskapen om dessa sprids på ett adekvat sätt i organisationen samt bistå vid medikolegala frågeställningar
- g. Initiera och delta i patientsäkerhetsutbildningar i regionen samt bidra till att området förs in i grund- och vidareutbildningar för olika yrkesgrupper.
- h. Initiera, stödja utredning och medverka i beslut om anmälan till IVO av medarbetare som utgör en fara för patientsäkerheten
- i. Ansvara för att ändamålsenliga styrande dokument finns, används och följs upp för nedanstående:
 - i. Kontinuerlig bedömning gällande risk för brister i verksamhetens kvalitet och patientsäkerhet, samt genomförande av riskanalyser
 - ii. Utredning av händelser som har medfört eller hade kunnat medföra allvarlig vårdskada
 - iii. Information till hälso- och sjukvårdspersonal om deras rapporteringsskyldighet gällande risker, inträffade vårdskador och övriga säkerhetsbrister minst en gång per år
 - iv. Information till hälso- och sjukvårdspersonal om resultatet av utredningar samt anmälningar till och beslut från IVO
 - v. Såvida inte sekretesshinder föreligger, andra vårdgivare underrättas om vårdskador som helt eller delvis har sitt ursprung i deras verksamhet
 - vi. Hantering av klagomål från patienter och närstående, inklusive säkerställande att de får en förklaring till vad som inträffat och besked om vilka åtgärder som kommer att vidtas/vidtagits för att förhindra upprepning av händelsen
 - vii. Information till patienter om att vårdskada har inträffat och hur patienter och närstående ges möjlighet att delta i vårdgivarens patientsäkerhetsarbete
 - viii. Säkerställa att information till hälso- och sjukvårdspersonal om deras skyldigheter enligt Patientsäkerhetslagen ingår i introduktion av nya medarbetare
 - ix. Anmälan till Läkemedelsverket vid negativ händelse som involverat:
 - Läkemedel
 - Medicintekniska produkter
 - Nationella Medicinska Informationssystem
- j. Tillägg till grunduppdraget redovisas separat.

4. Uppdragsbeskrivningen grundas på följande lagtexter och föreskrifter

- Hälso- och sjukvårdslagen
 - Patientsäkerhetslagen
 - Socialstyrelsens författningssamling och allmänna råd
 - Läkemedelsverkets föreskrifter
-

Detta dokument har tagits fram på uppdrag av Nätverket Sveriges chefläkare av följande chefläkare:

- Daina Selga (sammankallande)
- Åsa Lindström Hammar
- Anne Nygaard
- Kerstin Jonsson
- Marie Björnstedt Bennermo
- Maria Örnberg

Dokumentet publicerades i juli 2019 och har reviderats i februari 2022.

Referenser

Provan DJ et al. Bureaucracy, influence and beliefs: A literature review of the factors shaping the role of a safety professional. *Safety Science* 98 (2017) 98–112.

Socialstyrelsen. Agera för säker vård. Nationell handlingsplan för ökad patientsäkerhet. 2020.